

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/94534>

Please be advised that this information was generated on 2021-06-15 and may be subject to change.

Levenslopen in transformatie

Liber amicorum bij het afscheid van prof.dr. Paul M.M. Klep

Naar de huidige maatstaven heeft Paul Klep heel lang leiding gegeven aan het onderwijs en onderzoek in de Economische en Sociale Geschiedenis aan de Nijmeegse universiteit. Hij was relatief jong toen hij in 1979 lector werd op dit vakgebied en in 1980 gewoon hoogleraar. De verwachtingen waren niettemin hooggespannen: in 1972 was Paul Klep cum laude afgestudeerd te Nijmegen en de promotie onder leiding van prof.dr. H. van der Wee te Leuven (1978) ging gepaard met de grootste onderscheiding. Nu, bij zijn afscheid na 32 jaar, kunnen we slechts vaststellen dat hij ruimschoots heeft voldaan aan de verwachtingen die men indertijd van hem had. Alhoewel hij in de beginjaren van zijn hoogleraarschap heeft moeten afrekenen met personele problemen die hij ongewild erfde, zette hij meteen daadkrachtig lijnen uit voor een succesvolle carrière. De huidige leerstoelgroep Economische, Sociale en Demografische Geschiedenis bouwt naadloos voort op de fundamenten die zo gelegd zijn.

Het beschrijven van alle activiteiten van de scheidende hoogleraar zou een boek op zichzelf vergen. We beperken ons hier tot een korte schets, een selectie van prestaties op de drie terreinen waarop een hoogleraar geacht wordt te acteren, achtereenvolgens onderzoek, onderwijs en bestuur. Het zijn slechts capita selecta uit een levensloop en een loopbaan die in werkelijkheid nog veel rijker waren.

Onderzoek

Een deel van de onderzoeksinspanningen van een hoogleraar worden gepubliceerd onder een andere naam. We refereren hier aan de promoties die onder zijn leiding plaatsvinden. De bijdrage van de promotor aan het eindproduct is moeilijk precies aan te wijzen, maar daarom niet minder essentieel. Om die reden rangschikken we de promotiebegeleiding hier onder het kopje onderzoek. Paul Klep begeleidde 22 proefschriften en er staan er nog twee op de rol voor de nabije toekomst. De breedheid van zijn belangstelling blijkt uit de onderwerpen die aan bod zijn gekomen, al zal eenieder duidelijk zijn dat de titel van zijn proefschrift (althans het eerste deel ervan) *Bevolking en arbeid in transformatie: Brabant 1700-1900* richtinggevend is geweest voor de werkzaamheden van de hoogleraar ESG in Nijmegen. Klep speelde bovendien een rol bij 23 manuscript- en promotiecommissies ten behoeve van promoties bij collega's.

Het is nagenoeg onmogelijk alle wetenschappelijke publicaties van Paul Klep de revue te laten passeren. Een algemene typering en een kwantitatieve duiding zullen volstaan. De nadruk heeft gelegen op de achttiende tot twintigste eeuw, doch er was ook onderzoek in perioden ervoor. Qua thematiek onderscheiden we de interactie tussen het economische, sociale en demografische aspect, veranderingen in *employment* en arbeidsmarkt (macro: verstedelijking, verhouding stad-platteland; micro: veranderingen in het huishouden), vraagstukken van armoede, stagnatie en sociale ongelijkheid, integrale stads- en regio-geschiedenis, ontwikkelingsvraagstukken, reconstructie van bevolkingscijfers op lange termijn, geschiedenis van maatschappelijke organisaties, archivalistische problemen (ontsluiting, selectie en vernietiging van archiefbronnen) en het wetenschappelijk en cultureel belang van het bewaren van archieven voor de toekomst. Bij het doornemen van de lijst met 115 publicaties treft weer de eenheid in verscheidenheid van de onderwerpkeuze. Aan de basis ligt vrijwel steeds de ongelijktijdige transformatie van bevolking en arbeid, alsmede de sociale gevolgen daarvan. Er verschenen elf boeken of andere zelfstandige publicaties. Klep redigeerde voorts negentien boeken, bundels of tijdschriften en schreef 85 artikelen. Deze prestatie krijgt des te meer glans, wanneer men, zoals ondergetekenden, getuige was van de enorme hoeveelheid verplichtingen die het onderwijs en het bestuurlijk leven aan Paul Klep stelden.

In de bevordering van onderzoek heeft de scheidende hoogleraar ESG veel energie gestoken. Zijn bemoeienissen met mogelijkheden en problemen rond archieven zijn door zijn hele carrière te traceren. Hij was lid van de Raad voor het Cultuurbeheer (Rijkscommissie voor de Archieven), later van de Commissie Archiefbeleid van de Raad van Cultuur, 's-Gravenhage, 1990-98. Voorts Adviserend lid van Commissie III van de Rijkscommissie voor de Archieven, 1993-96. In 1998 bracht hij adviezen uit in de Commissie Archiefbeleid van de Raad voor Cultuur en hij leverde een bijdrage aan het Rapport van de begeleidingscommissie Metamorfoze Archieven 'Criteria voor selectie van archieven in het Programma Metamorfoze Archieven' Koninklijke Bibliotheek en Nationaal Archief, 's-Gravenhage 2004-2005. Tot op heden is Paul Klep nog lid van Lid Klankbordgroep Trendanalyse 1976-2005, Nationaal Archief, 's-Gravenhage.

Onderwijs

- 8 Zonder de minste overdrijving kan men stellen dat Paul Klep het onderwijs in de ESG op een niveau heeft gebracht dat de nationale en internationale vergelijking kan doorstaan. Het was daarbij zaak wetenschappelijk koers te houden in jaren van grote studententoeeloop zowel als in periodes

waarin de studentenbelangstelling elders lag. Op geen enkel moment zijn er modieuze concessies gedaan aan wat als de kern van het vakgebied moet worden beschouwd.

Ook op het terrein van het onderwijs volstaan we met een korte opsomming van activiteiten. Allereerst was daar de bevordering van extra leeropdrachten binnen de opleiding geschiedenis: de bijzondere leeropdracht 'Geschiedenis van Bedrijf en Techniek' voor prof.dr. E. Fischer (1989-1992), de bijzondere leeropdracht 'Sterfte in Nederland sedert 1800' voor prof.dr. F. van Poppel (1998-2001), de bijzondere leeropdracht 'Historiografie van de vergelijkende wereldgeschiedenis' voor prof.dr. P. Vries (2001-2003), de persoonlijke leeropdracht 'Historische Demografie' voor prof.dr. Th. Engelen (2005-heden) en tenslotte de bijzondere leeropdracht 'Geschiedenis van Nijmegen, in het bijzonder de publieksgerichte aspecten' voor prof.dr. D. Verhoeven (2008-2013).

De inspanningen om het onderwijs te vernieuwen strekten zich uit over alle fasen van de opleiding. In de periode 1984-1989 speelde Klep een belangrijke rol bij het totstandkomen van het programma Vrouwen-geschiedenis, in 1992-1998 stond hij mede aan de basis van de cursus Geschiedenis der Nederlanden. De invoering van het zogenaamde Student Activerend Onderwijs bij de opleiding Geschiedenis kan voor een belangrijk deel op zijn conto worden geschreven. Binnen de opleiding Duits kwam de cursus Economische en sociale geschiedenis van Duitsland tot stand (2003-2008).

Als facultaire onderwijsvernieuwingsinitiatieven moeten genoemd worden het project Historisch onderzoek en de computer (later Historische Informatiewetenschappen), 1985-1988 (met Onno Boonstra). We denken verder aan Publieksgeschiedenis (2002-2003) en de minor Publieksgerichte Geschiedenis (vier modules, in samenwerking met docenten van cultuurstudies, cultuurpsychologie en sociologie) 2004-2007. Van groot belang voor de vervolmaking van de onderzoeksopleiding was de opzet en coördinatie van de Research Master Historische Wetenschappen (2004-2008).

Paul Klep onderkende al vroeg dat de academische opleiding tot historicus geflankeerd moest worden door een open en realistische visie op de beroepsmogelijkheden voor afgestudeerden. Hij heeft dat inzicht op vele manieren gestalte gegeven. Zo ontwikkelde hij voor dat doel mede het facultair vernieuwingsprogramma Stages voor Letterenstudenten (1986-1988). Het overtuigen van studenten heeft op veel manieren vorm gekregen: via lezingen, bijvoorbeeld op 4 november 1988: 'Inleiding: Het onderwijsprogramma en het beroepsperspectief bij geschiedenis' (Thema-middag Geschiedenis Studenten Vereniging GSV Nijmegen), maar ook via publicaties als 'Onderwijsprogramma en beroepsperspectief bij

geschiedenis', in: *Ex Tempore. Periodiek voor de studierichting geschiedenis van de K.U. Nijmegen*, 8 (1989) no 22, 30-34, en *Gids voor maatschappelijke oriëntatie voor geschiedenisstudenten*, Nijmegen 1995, 74 pp. Tweede editie in samenwerking met Jasper Oorthuys, 1997. Ter ondersteuning van die initiatieven ontwikkelde Klep een jaarlijks terugkerend programma Arbeidsmarktoriëntatie voor Geschiedenisstudenten (in samenwerking met Geschiedenis Studentenvereniging GSV Excalibur), 1988-1997. In dit verband wijzen we tenslotte op bijdragen aan het Vernieuwingsprogramma 'Wetenschap en samenleving' 1996-1998 en opzet van de nieuwe cursus 'Historicus en Samenleving', Opleiding Geschiedenis, 1997-2004.

Binnen het N.W. Posthumus Instituut heeft Paul Klep een belangrijke bijdrage geleverd aan het opzetten van het landelijke opleidingsprogramma voor PhD studenten Economische en Sociale Geschiedenis (1989-1992) en hij stond eveneens aan de basis van het Europees opleidingsprogramma voor PhD studenten: Research Design Course and Advanced Seminars (ESTER, European graduate School for Training in Economic and social historical Research) (1989-1992).

Naast al deze bestuurlijke en vernieuwingsbijdragen aan het universitaire onderwijs staan natuurlijk de ontelbare uren die de hoogleraar ESG zelf doceerde in hoorcolleges zowel als in werkgroepen. De bijdrage die dit geleverd heeft aan de academische vorming van veel generaties historici in Nijmegen kan moeilijk overschat worden. Met een aanstekelijke combinatie van gedrevenheid, kennis en humor heeft Paul Klep 32 jaar lang gefunctioneerd als ambassadeur van de economische en sociale geschiedenis.

Bestuur

Uiteraard was Klep in eerste instantie bestuurlijk actief in zijn eigen universitaire omgeving. Als leider van de leerstoelonderzoeksgroep 'Arbeid in Transformatie' (1980-heden) zorgde hij voor een wetenschappelijk creatieve en sociaal aantrekkelijke omgeving voor een groot aantal medewerkers en promovendi. Driemaal diende hij de Vakgroep Geschiedenis als voorzitter, in de jaren 1984-1987, 1998-2003 en 2007-2010.

Buiten de eigen opleiding figureerde Klep in universitaire en facultaire commissies. Zo was hij lid van de universitaire werkgroep 'Ontwikkelingsplan Economisch Instituut' (1982-1985), lid, later voorzitter van de Begeleidingscommissie van het Katholiek Documentatie Centrum (1992-2005) te Nijmegen, voorzitter of lid van de Commissie van Toezicht van de L.J. Rogier Leerstoel (Faculteit der Letteren) (1991-heden), Simon Stevin Leerstoel (Faculteit Natuurwetenschappen) (1995-2004), Leerstoel Media en Kwaliteit (Faculteit der Letteren) (2008-heden), Leerstoel Geschiedenis van Nijmegen (Faculteit der Letteren) (2009-heden).

Ook buiten Nijmegen heeft men kunnen profiteren van de bestuurlijke kwaliteiten van Paul Klep. In 1979 was hij secretaris van de sectie geschiedenis van de Academische Raad, waarna hij gewoon lid werd van deze sectie tussen 1980 en 1985. Verder was hij bestuurslid, later voorzitter van de Stichting Maatschappijgeschiedenis (1980-1985), bestuurslid van de Vereniging het Nederlandsch Economisch-Historisch Archief (NEHA), (1982-1987, vice-voorzitter 1987-1990, 2010-heden), lid van het bestuur van het Internationaal Instituut voor de Sociale Geschiedenis te Amsterdam (1987-1990). Van groot belang voor de ontwikkeling van het vakgebied zijn zijn werkzaamheden als mede-oprichter en secretaris, sedert eind 1991 voorzitter, van het landelijk Postdoctoraal Centrum voor de economische en sociale geschiedenis, het latere N.W. Posthumus Instituut (1987-1998). Van 1999 tot 2003 was Klep wetenschappelijk directeur van dit instituut.

Van de vele bestuurlijke functies noemen we verder nog het lidmaatschap van het bestuur van het Nederlands Historisch Genootschap (1988-1994), secretariaat en sinds 2001 voorzitterschap van de Stichting 'Het Nuyensfonds' (1987-2005). Paul Klep was ook mede-oprichter en secretaris, van 1991 tot 1999, voorzitter, en van 2000 tot 2003 lid van de General Board van ESTER (European graduate School for Training in Economic and social historical Research), lid van het Gebiedsbestuur Geesteswetenschappen van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) (1989-1995) en lid van diverse beoordelingscommissies van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW). Tenslotte noemen wij nog: voorzitter van het L.J. Rogierfonds (1999-2005) en voorzitter van het Unger-Van Brerofonds (1999-heden).

Al die activiteiten binnen en buiten Nijmegen, binnen en buiten de universiteit zijn niet onopgemerkt gebleven. Toen de samenstellers van deze bundel bij een beperkte groep collega's op zoek gingen naar bijdragen, ontvingen zij op alle uitnodigingen meteen een enthousiast en positief antwoord. Omdat er aan de omvang van het boek een beperking was opgelegd (die we alsnog ruim hebben overschreden!) zijn niet eens alle mogelijke contribuanten benaderd. Een aantal van hen benaderde ons met het verzoek alsnog een bijdrage te mogen leveren op het moment dat de eerste proefdruk al op onze bureaus lag. Laat dit voor Paul en voor de lezer een aanwijzing zijn dat deze bundel dubbel zo dik had kunnen zijn. Een beter bewijs dat de 32 jaar hoogleraarschap van Paul Klep niet ongemerkt voorbij zijn gegaan, is er niet te leveren.

Paul Klep is op het moment dat dit stuk geschreven wordt de langzittende hoogleraar van de opleiding geschiedenis aan de Radboud Universiteit

en de langstzittende hoogleraar Economische en Sociale Geschiedenis van Nederland. Begin 2012 wordt de tegenwoordige tijd in de voorgaande zin vervangen door een verleden tijd. De onvermoeibare inzet van de afgelopen 32 jaar zullen er echter voor zorgen dat Paul Klep in beide werelden een bijna tastbare aanwezigheid blijft, ook na zijn emeritaat.

Nijmegen, juli 2011

Theo Engelen
Onno Boonstra
Angélique Janssens